

การสูญเสีย สิทธิในการรับมรดก

นุชทิพย์ ป. บรรจงศิลป์
รองคณบดีคณะนิติศาสตร์

ถ้าคุณให้สมรณภาพบิดามารดาญาติพี่น้องลูกหลานเป็นเจ้าภิกษุอยู่ในสิกขาบทแล้วจะปันเอาทรัพย์มรดกของคุณได้

มนุษย์เราเกิดมาต่างก็ดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ตนมีชีวิตที่สุขสบาย บ้างก็ขวนขวายทำมาหากินจนมีทรัพย์สินเงินทองมากมาย บ้างก็โชคชะตาวาสนาไม่ส่งชีวิตรับคอกอภัยก็มีอยู่ไม่น้อย ประเพณีของไทยนิยมที่จะสะสมทรัพย์สินของคนที่ทำมาหาได้ไว้ให้ลูกหลาน เพราะความกลัวว่าอนาคตข้างหน้าลูกหลานจะลำบากอีกทั้งไม่ต้องการให้ทรัพย์สินของตนตกไปเป็นของคนอื่น ความรู้สึกนึกคิดนี้มีกันมาตั้งแต่โบราณจนรัฐเองต้องบัญญัติขึ้นเป็นกฎหมายรับรองและคุ้มครอง จากกฎเกณฑ์ที่มีขึ้นในระยะแรกจะเห็นได้จากเมื่อครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ปรากฏตามศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงว่า “ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแลล้มหายตายกว่า เยาเรือน พ่อเชื้อเสื้อกำนัน ช้างขลุกลูกเมียเยยข้าว ไพร่ฟ้าข้าไท ป่าหมาก ป่าพลู พ่อเชื่อมั่นไว้แก่ลูกมันสิ้น” แม้กระทั่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีก็ยังมีบทบัญญัติเรื่องมรดกไว้โดยเฉพาะเรียกว่า พระไอยการลักษณะมรดก ได้บัญญัติแยกแยะไว้โดยละเอียดใช้บังคับกันมาจนถึงปี พ.ศ. 2478

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพที่ 6 มาตรา 1599 บัญญัติว่า “เมื่อบุคคลใดตายมรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท” วรรคสองบัญญัติต่อไปว่า “ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แก่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2521 มาตรา 33 วรรค 2 ยังบัญญัติไว้อีกว่า “การสืบทอดมรดกย่อมได้รับความคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการสืบทอดมรดกย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

ฉะนั้นเมื่อการรับมรดกเป็นสิทธิเราเองก็อาจจัดเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกได้ แต่อย่างไรก็ดีการที่ทายาทคนใดจะสูญเสียสิทธิในการรับมรดกก็ต้องเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกเสียก่อน

ผู้มีสิทธิรับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อาจแยกไปได้เป็น 3 พวก คือ

1. ทายาท
2. วัด
3. แผ่นดิน

1. ทายาท แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ทายาทซึ่งมีสิทธิรับมรดก โดยอำนาจแห่งกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” ซึ่งมีเพียง 6 ลำดับคือ

1. ผู้สืบสันดาน

2. บิดา มารดา
3. พี่น้องร่วมบิดามารดา
4. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
5. ปู่ ย่า ตา ยาย
6. ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ก็เป็นทายาทโดยธรรมภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษ (มาตรา 1635) แต่กรณีพระภิกษุเป็นทายาทกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 36 ซึ่งใช้บังคับก่อนประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ บรรพ 6 บัญญัติว่า “ถ้าภุหุสรมภพบิдамารดาญาติพี่น้องลูกหลานเป็นเจ้าภิกษุอยู่ในสิกขาบทแล้วจะปันเอาทรัพย์มรดกของภุหุสรมได้เหตุว่าเป็นบุตรพระเจ้าแล้ว ถ้าภุหุสรมภพนั้นอุทิศไว้ถวายสวัญยานทรัพย์และอวิญญานทรัพย์ แก่พระภิกษุผู้เป็นญาติพี่น้องลูกหลาน จึงรับเอาทรัพย์ทั้งนั้นเป็นของเจ้าภิกษุได้ ถ้าภิกษุนั้นจุติจากอาตมาภาพทรัพย์นั้นคงเป็นของในอาราม ผู้ใดจะว่ากล่าวเอาท่านว่าหาไม่ได้เลย” อยางไรก็ดีเมื่อใช้ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ บรรพ 6 สำหรับพระภิกษุนั้นจะเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกในฐานะทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะสืบจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในกำหนดอายุความ แต่พระภิกษุนั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้

หากลูกหลานหรือทายาทเป็นผู้มีความ
ประพฤติน่าดี กระทำความผิดในทาง
ทุจริตคิดมิชอบหรือกระทำการใด ๆ อัน
เป็นการแสดงความอกตัญญูต่อบุพการี
หรือผู้มีพระคุณ และเป็นผู้ไม่สมควรที่
จะได้รับมรดก ตามกฎหมายลักษณะ
มรดกบุคคลประเภทนี้อาจสูญเสียสิทธิในการ
รับมรดกได้

นอกจากทายาทโดยธรรมแล้ว
ยังมีทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม
เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” ผู้รับพินัย
กรรมคือ บุคคลที่เจ้ามรดกได้ทำพินัย
กรรมยกทรัพย์มรดกให้ จะได้มากน้อย
เท่าใดแล้วแต่ข้อกำหนดในพินัยกรรม
ทายาทประเภทนี้แตกต่างกับทายาทโดย
ธรรมตรงที่ไม่จำเป็นจะต้องเป็นญาติกับ
ผู้ตาย จะเป็นบุคคลใดก็ได้ไม่ว่าจะเป็น
บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล

2. วัด ในกรณีที่พระภิกษุเป็น
เจ้ามรดก กฎหมายได้วางบทบัญญัติไว้
ว่า ทรัพย์สิ้นของพระภิกษุที่ได้มา
ระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อ
พระภิกษุได้ถึงแก่กรรมภาพให้ตกเป็น
สมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระ
ภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้
จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดย
พินัยกรรม (มาตรา 1623) ที่เป็นเช่นนี้
ก็เพราะถือว่าทรัพย์เหล่านั้น ผู้มีจิต
ศรัทธาบริจาคเพื่อประโยชน์แก่พระ
ศาสนา มิได้ประสงค์จะให้ภิกษุเป็นการ
ส่วนตัว แต่ถ้าเป็นทรัพย์ที่มีมาก่อน
อุปสมบทภิกษุนั้นก็ย่อมตกแก่ทายาท
โดยธรรม ไม่ตกเป็นของวัด ตัวอย่าง
เช่น พระภิกษุถึงมรณภาพในขณะที่เป็น
พระภิกษุอยู่โดยมิได้ทำพินัยกรรมยก
ทรัพย์มรดกให้ใคร มรดกของพระภิกษุ
ย่อมตกแก่วัดที่พระภิกษุนั้นอยู่ เช่นนี้
เป็นต้น

3. แผ่นดิน กฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 48 บัญญัติว่า “เศรษฐีคนดีผู้มีทรัพย์ถึงแก่ภรรยาและหาญาติพี่น้องพองสามิได้ ท่านให้อาทรัพย์สินแก่หัวแวน เงินทอง ช้างม้า ข้าคน เครื่องบริโภคทั้งปวงนั้นเข้าท้องพระคลังหลวง” ส่วนกฎหมายลักษณะมรดกบรรพที่ 6 ที่ใช้ในปัจจุบันมาตรา 1753 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งสิทธิของเจ้าของหนึ่งกองมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่มีทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมรดกตามพินัยกรรม มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน” บทบัญญัตินี้คงมีเจตนารมณ์ที่ไม่ต้องการให้เกิดการแย่งแย่งทรัพย์มรดกที่ไม่มีเจ้าของ เพราะจะเป็นเหตุทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น แต่ก็มิได้หมายความว่าแผ่นดินเป็นทายาท และแผ่นดินก็มีสิทธิบุคคลด้วย แต่หากบุคคลจะทำพินัยกรรมยกทรัพย์ของตนให้กับหน่วยงานของแผ่นดิน เช่นนี้ย่อมกระทำไม่ได้ ตามกฎหมายมรดกบทที่ 48 ใช้คำว่า “เอาเข้าท้องพระคลังหลวง” น่าจะเป็นหน่วยงานเดียวกันกระทรวงการคลังในปัจจุบัน เพราะกระทรวงการคลังมีหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สินของแผ่นดินทั้งปวง

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 ว่าด้วยมรดกเป็นกฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้นโดยถือชนบ

ธรรมนิยมประเพณี แนวความคิดของคนไทยที่มีมาแต่เดิมเป็นหลัก ดังได้เห็นจากหลักการส่วนใหญ่ของกฎหมายเป็นหลักการที่มีมาแต่เดิมในกฎหมายลักษณะมรดกซึ่งใช้บังคับตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีจนถึงปี พ.ศ. 2475 อันเป็นปีที่ได้ตราประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ขึ้นใช้บังคับแทน

เมื่อบุคคลอาจอยู่ในฐานะของความเป็นทายาทดังได้กล่าวมาแล้วแต่ในเวลาเดียวกันก็อาจสูญเสียสิทธิในการรับมรดกได้เหมือนกัน เพราะหากลูกหลานทายาทเป็นผู้มีความประพฤติไม่ดี กระทำความผิดในทางทุจริตผิดมิชอบ หรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการแสดงความอกตัญญูต่อบุพการีหรือผู้มีพระคุณ และเป็นผู้ไม่สมควรที่จะได้มรดก ตามกฎหมายลักษณะมรดก บุคคลประเภทนี้อาจสูญเสียสิทธิในการรับมรดกได้ เช่นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก็เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยกฎหมายบัญญัติให้เกิดมิใช่เป็นการแสดงเจตนาของฝ่ายทายาทหรือ ฝ่ายเจ้ามรดก ดังเช่น การสละมรดกหรือการตัดทายาทมิให้รับมรดก

1. การถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก การถูกกำจัดมิให้รับมรดกอาจแยกได้เป็น 2 ประการ คือ

การรับมรดกเป็นสิทธิอย่างหนึ่งซึ่งเราทุกคนอาจจัดอยู่ในฐานะผู้มีสิทธิรับมรดกสังคมไทยเรานิยมสะสมทรัพย์สมบัติไว้ให้ลูกหลานของตน เพราะกลัวว่าลูกหลานของตนจะลำบากในอนาคตข้างหน้า ตรงนี้เองที่ทำให้สภาพสังคมไทยไม่อาจพัฒนาไปได้ดีเท่าที่ควร

(1) การถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกโดยฉ้อฉล หรือรู้ว่าตนทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ของทายาทคนใดคนหนึ่ง (มาตรา 1605) หลักการนี้สืบทอดมาจากกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 43 บัญญัติไว้ว่า “.....บุตรกริยา ญาติพี่น้องหากยกย้ายซ่อนหนี้ยาวไว้ในบัญชีเดนน้อยท่านว่ามันโลกไม่ซื้อตรงต่อญาติพี่น้องมันจึงยกยอกอำพรางบังเอาไว้ว่าสิ่งของนั้นน้อย ท่านว่าอย่าให้ได้ส่วนแบ่งไว้ นั้นเลย” เช่นนี้เป็นที่เห็นได้ว่าการสูญเสียสิทธิในการรับมรดกกรณีนี้เป็นไปโดยผลของกฎหมาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 128/128 ฎีกาที่ 2062/2492, ฎีกาที่ 1239/2506

ตัวอย่างเช่น มรดกของ ก. มีราคา 3,000,000 บาท มี ข. และ ง. เป็นทายาทโดยธรรม จึงมีส่วนแบ่งคนละเท่า ๆ กันคือคนละ 1,000,000 บาท แต่ถ้า ข. ยกย้ายเครื่องเพชรในกองมรดกไปเป็นของตนเสียมูลค่า 80,000 บาท และ ค. เองก็ปิดบังไม่ให้ทายาทคนอื่นรู้ว่า ก. มีเงินฝากในธนาคาร 1,000,000 บาท เช่นนี้ ทั้ง ข. และ ค. กระทำการโดยฉ้อฉล ข. และ ค. จึงถูกจำกัดมิให้ได้รับมรดกของ ก. เลย โดย ง. ทายาทที่มีได้ยกย้ายอาจฟ้อง ข. และ ค. ให้ส่งมอบทรัพย์มรดกที่ยกย้าย หรือปิดบัง และขอให้ศาลพิพากษา ว่า ข. และ ค.

ถูกจำกัดมิให้ได้มรดกของ ก. เลยมรดกของ ก. จึงตกได้แก่ ง. แต่เพียงผู้เดียว

แต่กรณีดังกล่าวข้างต้นถ้ายกย้ายหรือปิดบังน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ มีผลทำให้ทายาทผู้นั้นถูกจำกัดมิให้ได้มรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยกย้ายหรือปิดบัง เช่น ตามตัวอย่างข้างต้น ถ้า ข. ยกย้ายเครื่องเพชรไปเป็นเงิน 20,000 บาท ข. ก็จะถูกจำกัดมิให้ได้รับมรดกส่วนที่ยกย้าย 20,000 บาทนี้ ต้องนำมาคืนแก่กองมรดก ข. คงได้ส่วนแบ่ง 1,000,000 - 20,000 บาท เท่ากับ 980,000 บาท ส่วนที่ ข. ยกย้ายเมื่อได้คืนมาแล้วจะต้องนำไปรวมกับกองมรดกของ ก. และ ง. คือ 2,000,000 + 20,000 บาท = 2,020,000 บาท ฉะนั้น ก. และ ง. จึงได้รับส่วนแบ่งคนละ 1,010,000 บาท

แต่ในกรณีที่ผู้ตายมีทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมแต่เพียงผู้เดียวที่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตาย เช่นนี้ แม้ทายาทคนนั้นจะยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินไปอย่างไรก็ตาม การกระทำดังกล่าวไม่ทำให้ทายาทคนอื่นเสื่อมเสียประโยชน์ จึงไม่ถูกจำกัดตามมาตรา 1605 แต่อย่างใด แต่กรณีนี้ไม่รวมถึงผู้รับพินัยกรรมซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะอย่างในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น (มาตรา 1605 วรรค 2)

(2) การถูกจำกัดมิให้ได้รับมรดกฐานะเป็นผู้ไม่สมควร การถูกจำกัดกรณีนี้ต่างกับประการแรกตรงที่เหตุนี้อาจจะเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังเจ้ามรดกตายแล้วก็ได้และนอกจากจะเป็นทายาทโดยธรรมแล้วยังรวมถึงผู้รับพินัยกรรมอีกด้วย รวมความแล้วบุคคลที่มีสิทธิรับมรดก อาจถูกจำกัดฐานะเป็นผู้ไม่สมควรได้ทั้งสิ้น กรณีที่กฎหมายถือเป็นผู้ไม่สมควรนี้ก็สืบเนื่องมาจากกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 9 และต่อ ๆ ไปว่า ถ้าญาติคนใดมิได้รักษาใช้ปลงศพไม่มีสิทธิได้รับมรดก บทที่ 23, 24 ญาติคนใดหยาบซำกล้ำแจ้ง ปู ยา ตา ยาย สั่งสอนมิฟังข่มมั้นเสียมิได้นับว่าเป็นญาติมิให้อยู่บ้านเรือน และ ปู ยา ตา ยาย นั้นมรณภาพจะกลับมาเอาส่วนแบ่งปันท่านว่าอย่าให้ส่วนแบ่งปันนั้นเลย บทที่ 25 ว่า บุตร บุตรี และบิดามารดาไปอยู่ต่างเมือง บิดามารดาตาย จะกลับมาเอาทรัพย์สินที่เห้ายเรือนเล่า ท่านว่าอย่าให้เลย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มาตรา 1606 กำหนดถึงการกระทำที่ไม่สมควรไว้หลายกรณีดังนี้ คือ

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดก หรือผู้มีสิทธิได้รับมรดก

เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่มี
ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม
มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน

ก่อนคนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วย
กฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่า
ทำความผิดโทษประหารชีวิต และตน
เองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มี
ความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่า
โดยเจตนาแต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้น
ร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระ-
ทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มีได้ใช้บังคับถ้า
บุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริ-
บูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถ
รู้ผิดชอบหรือถ้าผู้ทำนั้นเป็นสามีภริยา
หรือผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานของตน
โดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือขมขู่ให้เจ้า
มรดกทำ หรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลง
พินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่ง
เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้กระทำ
การดังกล่าว

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบัง
พินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

อย่างไรก็ตามเจ้ามรดกอาจถอน
ข้อกล่าวหาฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้แต่
ต้องยกยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ตัวอย่างเช่น เจ้ามรดกถูกทายาททำร้าย
ยังไม่ตาย จึงทำหนังสือให้อภัยไว้แต่
ต่อมาจึงตาย และมีคำพิพากษาถึงที่สุด
ให้ลงโทษทายาท ดังนั้นการให้อภัยนั้น
ย่อมใช้ได้ตามกฎหมาย

หลักการการถูกจำกัดมิให้รับมรดกในกรณีนี้ก็มีลักษณะคล้ายคลึงหรือทำนองเดียวกับหลักกฎหมายแพ่งของประเทศอื่น ๆ เช่น ประมวลแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 727 กำหนดเหตุที่ถูกจำกัดมรดกไว้ 3 ประการ คือ 1. ฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดก 2. พ้องเจ้ามรดกหาว่ากระทำความผิดโทษประหารชีวิตซึ่งไม่เป็นความจริง 3. ผู้บรรลุนิติภาวะทราบเรื่องการฆาตกรรมเจ้ามรดกแต่ไม่ได้นำความเข้าร้องเรียนกับพนักงานเจ้ามรดก

ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น (มาตรา 969) และประมวลกฎหมายแพ่งบราซิล (มาตรา 1595) ต่างก็มีข้อบัญญัติทำนองเดียวกันกับมาตรา 1606 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ซึ่งเราพอจะสรุปได้ว่าทายาทก็อาจสูญเสียสิทธิในการรับมรดกได้ หากประพฤติดนเป็นผู้ออกตัญญู หรือไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่อเจ้ามรดกอันเป็นบุพการีหรือผู้มีพระคุณ อาจพิจารณาคำพิพากษาฎีกาประกอบ เช่น ฎีกาที่ 944/2498, ฎีกาที่ 299/2516, ฎีกาที่ 847/2518

2. การถูกตัดมิให้รับมรดก การสูญเสียสิทธิในการรับมรดกในกรณีนี้เป็น การแสดงเจตนาของเจ้ามรดกโดยตรง (มาตรา 1608) เป็นเหตุทำให้บุคคลที่อยู่ในฐานะทายาทโดยธรรมหมดสิทธิในการรับมรดก วิธีการตัดทายาทโดย

ธรรมนั้นเจ้ามรดกจะต้องแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง และตัวทายาทผู้ถูกตัดก็ต้องระบุโดยชัดเจน อาจด้วยวิธีการระบุในพินัยกรรม หรือทำเป็นหนังสือจะตัดด้วยปากเปล่ามิได้ (ฎีกาที่ 497/2480, ฎีกาที่ 30-9/2516, ฎีกาที่ 178/2520) อย่างไรก็ตามหลักการแห่งบทบัญญัตินี้ก็เป็น การสืบทอดมาจากกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 24 ซึ่งมีความว่า “ถ้าหากหลานชายหญิง และสาขานูญาต้อใจหยาบซ้ำ กล้าแข็งแญ่ ยาตา ยาย สั่งสอนมิฟังชันเสีย มิให้นับว่าเป็นสาขานูญาต มิได้ให้อยู่ ณ บ้านเรือนและปู ยา ตา ยาย นั้นมรณภาพ และกลับมาเอาส่วนแบ่งปัน ท่านว่าอย่าให้แบ่งทรัพย์นั้นเลย” ฉะนั้นนับได้ว่าเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และหลักการที่มีมาแต่เมื่อใช้กฎหมายลักษณะมรดกเดิม

ฉะนั้น เจ้ามรดกจึงมีอำนาจอย่างเต็มที่ในอันที่จะทำพินัยกรรมตัดทายาทไม่ให้ได้รับมรดกโดยสิ้นเชิง หรือแต่บางส่วน จะกระทำเพราะมีสาเหตุ หรือเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ทั้งสิ้น แต่ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงให้บุคคลอื่นทราบถึงเหตุผลนั้น ตัวอย่างเช่น เจ้ามรดกเขียนไว้ในเอกสารฉบับหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าขอตัดมิให้ นาย ก. บุตรของข้าพเจ้ามีสิทธิในทรัพย์มรดก” ลงวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อไว้ ดังนี้ ย่อม

การแสดงเจตนาสละมรดกเป็นการแสดงเจตนาฝ่ายเดียวเช่นเดียวกับการทำพินัยกรรม ฉะนั้นแม้ในใจจริงของผู้แสดงเจตนาจะมีได้มีเจตนาจะสละมรดก แต่ได้ไปแสดงเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดผลตามกฎหมายทันที

เป็นพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ อย่างไรก็ตามการแสดงเจตนาตัดมิให้รับมรดก จะถอนเสียก็ได้คือถ้าทำไว้เป็นพินัยกรรม การถอนก็ทำได้โดยพินัยกรรมเช่นกัน (มาตรา 1609)

3. การสละมรดก เป็นการสูญเสียสิทธิของทายาทประการหนึ่ง แต่เป็นการแสดงเจตนาของฝ่ายทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกเอง ต่างกับการสูญเสียสิทธิในการรับมรดกเพราะเหตุอื่น เช่น การถูกตัดมิให้รับมรดกเป็นผลจากการแสดงเจตนาของเจ้ามรดก หรือการถูกจำกัดมิให้รับมรดกก็เป็นผลตามกฎหมาย แต่ตามหลักกฎหมายนั้นเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายทรัพย์สินมรดกย่อมตกทอดไปยังทายาทในทันทีโดยผลของกฎหมาย (มาตรา 1599) แต่กฎหมายก็ไม่บังคับให้ทายาทจำต้องรับมรดกเพราะเจ้ามรดกบางครั้งอาจจะทิ้งภาระหนี้สินผูกพันอยู่กับกองมรดกจนแม้ทายาทจะเข้ารับเอาทรัพย์สินมรดกก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด

ตามกฎหมายลักษณะมรดกที่ใช้บังคับแต่เดิมนั้นมิได้มีบทบัญญัติเรื่องการสละมรดกไว้แต่ประการใด เช่นเดียวกับกฎหมายอิสลามที่ใช้บังคับในเขตปัตตานี, นราธิวาส, ยะลา, และสตูล ก็มีได้วางกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน การสละมรดกมีหลักเกณฑ์หลายประการคือ

ก. จะกระทำได้อต่อเมื่อเจ้ามรดกตายแล้ว

ข. จะสละเป็นบางส่วน หรือทำโดยมีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขเวลาไม่ได้

ค. การสละมรดกของบุคคลบางประเภทที่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้มีสิทธิให้ความยินยอม หรือจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน

วิธีการสละมรดกนั้นจะต้องแสดงเจตนาชัดแจ้งเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ (มาตรา 1612) เป็นที่น่าสังเกตว่า การแสดงเจตนาสละมรดกเป็นการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว เช่นเดียวกับการทำพินัยกรรม ฉะนั้นแม้ในใจจริงของผู้แสดงเจตนาจะมีได้มีเจตนาจะสละมรดก แต่ได้ไปแสดงเช่นนี้ย่อมเกิดผลตามกฎหมายทันที (ฎีกาที่ 619/2508 ฎีกาที่ 1610/2513) แต่การทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความก็เป็นการแสดงเจตนาสองฝ่ายซึ่งก็ต้องอาศัยหลักเกณฑ์เดียวกัน อย่างไรก็ตามก็ตีการสละมรดกนั้นเมื่อแสดงเจตนาแล้วจะถอนเสียมิได้

4. การสูญเสียสิทธิการรับมรดก โดยอายุความ กฎหมายลักษณะมรดกที่ใช้บังคับมาแต่เดิมมิได้บัญญัติกำหนดเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่กลับไปบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะรับ

ฟ้อง บทที่ 21 ว่า “ทรัพย์มรดกพี่น้องตายพ้นกว่าปีไปแล้ว มากล่าวหากี่ก็ต้องด้วยบทพระอัยการท่านให้ยกฟ้อง” ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ปัจจุบันได้กำหนดอายุความไว้ตามกฎหมายเก่า คือ 1 ปีเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ดำเนินการแบ่งทรัพย์มรดกให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว เพื่อทายาทจะได้นำไปใช้ประโยชน์ หรือลงทุนกับกิจการต่อ ๆ ไปอันเป็นผลดีแก่เศรษฐกิจของประเทศเป็นส่วนรวมด้วย

อายุความคือ ระยะเวลาซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ว่าสิทธิเรียกร้องจะต้องฟ้องร้องเสียภายในกำหนดเวลานี้ หากปล่อยทิ้งไว้จนเกินกำหนด และฟ้องร้องบังคับคดี ถ้าถูกหนักอายุความขึ้นต่อผู้ศาลย่อมยกฟ้องคดีเสีย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1754 กำหนดเรื่องอายุความมรดกว่าห้ามมิให้ฟ้องมรดกเมื่อพ้นกำหนด 1 ปี นับแต่เมื่อเจ้ามรดกตาย หรือนับแต่เมื่อทายาทโดยธรรมได้รู้หรือควรรู้ถึงความตายของเจ้ามรดก ถ้าว่าคดีมรดกหมายถึงคดีที่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกฟ้องแบ่งหรือเรียกทรัพย์ในฐานะที่เป็นมรดกจากทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกด้วยกัน คดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์ในฐานะอย่างอื่น เช่น สิทธิตามสัญญา หรือละเมิดย่อมไม่ถือว่าเป็นคดีมรดก (ฎีกาที่ 475/2511, ฎีกาที่ 1711/2518 ฎีกาที่ 1645/2520, ฎีกาที่

เจ้ามรดกอาจเป็นผู้จัดหาทายาทของตน
ออกไปเสียก็ได้ ดังเห็นว่าเป็นผู้ไม่สมควร
ที่จะรับทรัพย์มรดกของตน ดังนั้นแม้ว่า
ท่านจะมีสิทธิในการรับมรดกก็จริงอยู่....
แต่..สิทธิของท่านก็อาจสูญเสียไปโดย
ไม่คาดฝันได้

1993/2530) ฉะนั้นจึงถือว่าอายุความ
มรดกเป็นเรื่องอายุความเสียสิทธิ

5. การสูญเสียสิทธิในการรับ
มรดกของผู้รับพินัยกรรม ตามที่ได้
กล่าวข้างต้นแล้วว่าผู้มีสิทธิได้รับมรดก
นั้นนอกจากจะเป็นทายาทโดยธรรมแล้ว
ยังอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้อีกด้วย
คำว่า “พินัยกรรม” หมายถึงการแสดง
เจตนาเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของ
ตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะเป็นผล
เมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย โดยปกติ
แล้วหากเจ้ามรดกทำพินัยกรรมไว้แบบ
ใดแบบหนึ่งตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมาย
กำหนดไว้ก็นับว่าสมบูรณ์และมีผลตาม
กฎหมาย แต่บางกรณีพินัยกรรมดังกล่าว
ก็อาจเสียไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมาย
กำหนดไว้จนเป็นเหตุให้ผู้รับพินัยกรรม
สูญเสียสิทธิไปก็เป็นได้ การสูญเสียสิทธิของ
ผู้รับพินัยกรรมอาจเกิดขึ้นได้หลาย
ประการ คือ

1. การสูญเสียสิทธิเพราะพินัย
กรรมที่มีเงื่อนไข (มาตรา 1674) เช่น
สามีภริยา ทำพินัยกรรมฉบับเดียวกันว่า
ถ้าสามีถึงแก่กรรมแล้วให้จัดแบ่งทรัพย์
ดังระบุไว้แต่ถ้าภริยาถึงแก่กรรมก่อน
แล้ว ก็ให้แบ่งทรัพย์ดังระบุไว้นั้น เมื่อ
ปรากฏว่าสามีถึงแก่กรรมก่อนภริยา
แล้ว พินัยกรรมของภริยาย่อมไร้ผล
(ฎีกาที่ 46/2491)

2. กรณีผู้รับพันนกรรมฝ่าฝืนข้อกำหนดห้ามโอน (มาตรา 1700) เช่น ก ยกที่ดินให้ ข. โดยมีข้อกำหนดไว้ในพันนกรรมว่าห้ามโอน และกำหนดไว้ด้วยว่า ถ้า ข. ละเมิดให้ที่ดินตกไปเป็นของ ค. เช่นนี้ ข. เองก็อาจสูญเสียไป

3. กรณีพันนกรรมถูกศาลสั่งเพิกถอนภายหลัง กรณีนี้เมื่อผู้ทำพันนกรรมตายแล้ว บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งจะร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนพันนกรรม ซึ่งทำขึ้นเพราะเหตุปมบุญ ความสำคัญผิด หรือกลฉ้อฉลก็ได้ (มาตรา 1780, มาตรา 1709) คำว่าผู้มีส่วนได้เสียหมายถึงบุคคลซึ่งถ้าหากไม่มีพันนกรรมดังกล่าวเขาจะได้รับมรดกโดยอำนาจของกฎหมายหรือโดยเป็นผู้รับพันนกรรม ทายาทผู้ไม่มีสิทธิได้รับมรดกย่อมไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสีย เช่นเดียวกับเจ้าของกองมรดกเหมือนกันก็ย่อมไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสีย เพราะอย่างไรเสียก็ย่อมได้รับชำระหนี้จากกองมรดกอยู่ดี

4. กรณีผู้รับพันนกรรมบอกสละพันนกรรม การบอกสละพันนกรรมมีผลเช่นเดียวกับการสละมรดกซึ่งเป็นการแสดงเจตนาที่ต้องแสดงให้ชัดแจ้งเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามผู้รับพันนกรรมจะบอกสละพันนกรรมทั้ง ๆ ที่รู้ว่าทำให้เจ้าหน้าที่ของตนเสียเปรียบมิได้ เจ้าหน้าที่

มีสิทธิจะร้องขอให้เพิกถอนการบอกสละพันนกรรมเสียก็ได้

ฉะนั้น เป็นที่ทราบแล้วว่าการรับมรดกเป็นสิทธิอย่างหนึ่งซึ่งเราทุกคนอาจจัดอยู่ในฐานะผู้มีสิทธิรับมรดกได้ทั้งโดยทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพันนกรรม โดยเฉพาะดังได้กล่าวมาแล้วว่าสังคมไทยเรานิยมสะสมทรัพย์สินสมบัติไว้ให้ลูกหลานของตน เพราะความกลัวว่าลูกหลานจะลำบากในอนาคตข้างหน้า ดังนั้นเองที่ทำให้สภาพสังคมไทยไม่อาจพัฒนาไปได้ดีเท่าที่ควร เพราะลูกหลานต่างก็ตั้งตาคอยว่าพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายของตนจะทิ้งทรัพย์สินสมบัติอะไรไว้ให้บ้าง หากว่ามีมากพอแล้วก็จะได้ไม่ชวนขวยทามาหากินกันมากนัก แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นลูกหลานเหล่านี้ก็อาจจะกลายเป็นผู้หมดสิทธิในการรับมรดกไปได้เหมือนกันหากมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนดไว้ดังได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้อาจเกิดขึ้นโดยความรู้หรือไม่รู้ก็ตาม ในทางตรงกันข้ามเจ้ามรดกเองก็อาจเป็นผู้จัดการทายาทของตนออกไปเสียก็ได้ ถ้าเห็นว่าเป็นผู้ไม่สมควรที่จะรับทรัพย์สินมรดกของตน ดังนั้นแม้ว่าท่านจะมีสิทธิในการรับมรดกก็จริงอยู่.....แต่.....สิทธิของท่านก็อาจสูญเสียไปโดยไม่คาดฝันได้เหมือนกัน

หนังสืออ้างอิง

1. พระยานิติศาสตร์ไพศาล ประวัติ-
ศาสตร์กฎหมาย คำสอนชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2494 พิมพ์
ครั้งที่ 3 พุทธศักราช 2497 หน้า
41
2. หนังสือกฎหมายตราสามดวงเล่ม
3 พิมพ์โดยองค์การคำครุสภา พ.ศ.
2506 หน้า 21
3. ศจ. ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชย์ คำ
อธิบาย ป.พ.พ. ว่าด้วยครอบครัว
มรดก หน้า 504
4. ศจ.สอาด นาวิเจริญ คำบรรยาย
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ว่าด้วยมรดก พ.ศ. 2510 หน้า 34
5. พระยาพลาทงกูรธรรมพิชัย คำสอน
ชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช 2477
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
ครอบครัวและมรดก หน้า 59
6. นายอัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง คำอธิบาย
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก หน้า 32
7. พระยาพิชารณาปฤชามายุ (สุ-
หรั่ง วัชรภักย์) คำอธิบายกฎหมาย
มรดก หน้า 43
8. พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎ-
หมายอิสลามในเขตจังหวัด ปัตตานี,
นราธิวาส, ยะลา และสตูล พ.ศ.
2489
9. ศาสตราจารย์ประกอบ หุตะสิงห์
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
นิติกรรมและสัญญา พ.ศ. 2500
หน้า 45
10. Wheless Josepp "The Civil
Code of Brazil" The Thomas
Law Book Co. New York
1920
11. Cachard, Henry The French
Civil Code, Stevens and Sons,
Limited London 1895 P.174
12. Lanholm, Ludwig "The Civil
Code of Japan" Kohubunsha
Tokyo 1895
13. Schuster, Ernest. J The Prin-
ciples of German Civil Law"
1907